

თავისუფალი სამეწარმეო გარემოს ჩამოყალიბება აგრარულ სექტორში

დალი სილაგაძე — აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

Free business environment in the agricultural sector

Dali Silagadze

Summary

This paper deals with the free business environment in the agricultural sector, as the business environment and investment significantly affects the productivity of the private sector and the impact on the efficient allocation of resources. Thus, in accordance with the necessary entrepreneurial and investment environment of constant care.

The World Bank's Doing Business Report (Doing Business 2014) doing business in Georgia, according to the data, highlighting all the shortcomings, which hinder the development of the business environment.

Discussed the actions to be undertaken by the state and the future development of the business environment ghonisdziebebi.gansazghvrulea measures and their implementation with the active support role.

Now - on the agenda of the urgent need to increase the efficiency of small businesses in accordance with the requirements of the European Union, which will contribute to the future social and economic challenges of European integration and accelerating the process.

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია თავისუფალი სამეწარმეო გარემოს ჩამოყალიბება აგრარულ სექტორში, რადგანაც სამეწარმეო და საინვესტიციო გარემო მნიშვნელოვნად მოქმედებს მწარმოებლურობაზე და კერძო სექტორში გავლენას ახდენს რესურსების ეფექტიან განაწილებაზე. ამდენად, შესაბამისად აუცილებელია სამეწარმეო და საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესებაზე მუდმივი ზრუნვა.

მოცემულია მსოფლიო ბანკის ბიზნესის კეთების ანგარიშის მონაცემები საქართველოში ბიზნესის კეთების მიხედვით, სადაც წამოჩენილია ყველა ის ნაკლოვანებები, რაც ხელს უშლის სამეწარმეო გარემოს განვითარებას.

განხილულია სახელმწიფოს მიერ გატარებული და სამომავლოდ გასატარებელი ღონისძიებები. განსაზღვრულია სამეწარმეო გარემოს განვითარებისათვის გასატარებელი ღონისძიებები და მათ განხორციელებაში სახელმწიფოს აქტიური მხარდაჭერის როლი.

ამჟამად დღის წესრიგში დგას მცირე მეწარმეობის ეფექტიანობის ზრდის გადაუდებელი განხორციელების საჭიროება ევროკავშირის მოთხოვნათა შესაბამისად, რაც ხელს შე-

უწყობს სამომავლოდ სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემათა გადაწყვეტას და ევროინტეგრაციის პროცესის დაჩქარებას.

საკვანძო სიტყვები: სამეწარმეო გარემო, მსოფლიო ბანკი, მცირე ბიზნესი, აგრარული სექტორი, სახელმწიფო, საქართველოს მთავრობა.

რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია სამეწარმეო და საინვესტიციო გარემო მნიშვნელოვნად მოქმედებს მწარმოებლურობაზე, რამდენადაც კერძო სექტორში გავლენას ახდენს რესურსების ეფექტიან განაწილებაზე. მძაფრი გლობალური კონკურენციიდან და დინამიური ეკონომიკური პროცესებიდან გამომდინარე, ბიზნესის მოთხოვნები სწრაფად იცვლება. შესაბამისად აუცილებელია სამეწარმეო და საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესებაზე მუდმივი ზრუნვა.

2004 წლიდან საქართველოში ეკონომიკის ლიბერალიზაციისაკენ მიმართული რეფორმების ტალღა დაიწყო. აღნიშნული რეფორმების შედეგად აღმოიფხვრა ბიუროკრატიული ბარიერები და შემცირდა საგადასახადო ტვირთი. მსოფლიო ბანკის ბიზნესის კეთების ანგარიშის (Doing Business 2014) მიხედვით, საქართველო ბოლო წლებში ერთ-ერთი მოწინავე რეფორმატორ ქვეყნად იქნა აღიარებული. ამჟამად ქვეყანა ბიზნესკეთების სიმარტივის მაჩვენებლით 185 ქვეყანას შორის მე-8 ადგილს იკავებს. მიუხედავად ამისა რჩება რიგი პრინციპული ხასიათის პრობლემები ცალკეულ სფეროში, რაც ხელს უშლის კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას და გრძელვადიან ეკონომიკურ ზრდას. დღეისათვის კვლავ პრობლემად რჩება ბაზარზე თავისუფალი კონკურენციის უზრუნველყოფა. ასევე გამომწვევად რჩება გადახდისუნარიანობასთან, კომერციული დავების გადაჭრასა და ბიზნესის წარმოებასთან დაკავშირებული სხვა საკითხები.

არსებული სირთულეები საერთო ჯამში აუარესებს სამეწარმეო გარემოს, ამცირებს ინვესტორთა ნდობას და ნაკლებ ეფექტიანს ხდის სხვა სფეროებში ჩამოყალიბებულ ქმედით მექანიზმებს. მაგალითად, მსოფლიო ბანკის ბიზნესის კეთების ანგარიშში საქართველოს უკავია პირველი ადგილი მსოფლიოში ქონების რეგისტრაციის სიმარტივის მიხედვით, თუმცა, ამის მნიშვნელობა ეცემა, თუ საკუთრების უფლება არ არის სათანადოდ დაცული და მასთან

დაკავშირებით წარმოშობილი დავები სწრაფად არ გვარდება.

სამენარმეო საინვესტიციო გარემოს კუთხით არსებულ პრობლემებზე მიუთითებს სხვადასხვა საერთაშორისო შეფასება და ანგარიში. კერძოდ გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსში 2013-2014 წლების მონაცემების მიხედვით საქართველოს აქვს შემდეგი მაჩვენებლები:

- საკუთრების უფლების დაცვა-120-ე ადგილი;
- დავების გადაჭრის სამართლებრივი ჩარჩოს ეფექტიანობა-92-ე;
- ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის ეფექტიანობა-138-ე;
- ადგილობრივი კონკურენციის ინტენსივობა-123-ე;
- ბაზარზე დომინირების მასშტაბები-119-ე.

მარეგულირებელი გარემოს გაუმჯობესება ასევე ასახულია მსოფლიო ბანკის ბიზნესის კეთების ანგარიშში, რომლის მიხედვით საქართველოს მსოფლიოში ერთ-ერთი საუკეთესო მაჩვენებელი აქვს, თუმცა ამ კუთხით ქვეყანაში ჯერ კიდევ არსებობს გარკვეული მიმართულებები, სადაც მდგომარეობა გაუმჯობესებას საჭიროებს. მაგალითად გადახდისუნარიანობასთან და კრედიტორთა მოთხოვნის დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებული საკითხები, რომლის მიხედვით საქართველოს შემდეგი პოზიციები უკავია:

- გადახდისუნარიანობის პროცედურები 88-ე ადგილი;

კრედიტორთა მოთხოვნის დაკმაყოფილების დონე (%) -33,6%, მაშინ როდესაც აღმოსავლეთ ევროპასა და ცენტრალური აზიის რეგიონში საშუალო მაჩვენებელი არის 37,1 %, ხოლო OECD-ის ნევრ ქვეყნებში საშუალოდ -70,6 %.

სახელმწიფომ უნდა გადადგას ქმედითი ნაბიჯები არსებული ნაკლოვანებების აღმოსაფხვრელად და გრძელვადიან პერსპექტივაში სტაბილურად მიმზიდველი საინვესტიციო და სამენარმეო გარემოს შესანარჩუნებლად. ამისთვის კი აუცილებელია რიგი საკანონმდებლო და ინსტიტუციური ცვლილებების განხორციელება. ასევე მთავრობა უზრუნველყოფს ბიზნეს-ინტერესებში არალეგიტიმური ჩარევის დაუშვებლობას. აღნიშნულ სფეროში მთავრობის მიზანს წარმოადგენს არსებული ნაკლოვანებების აღმოფხვრა დღეისათვის მიღწეული შედეგების შენარჩუნებით.

მენარმეობა მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებაში გადამწყვეტ როლს თამაშობს. ერთობლივად მენარმეები ქმნიან მილიონობით

სამუშაო ადგილს და ამით ხელს უწყობენ პროგრესსა და საზოგადოების კეთილდღეობის ზრდას, ამდენად მენარმეებს, მათ ინციატივებს ყოველნაირად უნდა შეუწყოს ხელი და ნავახალისოთ. ყველაზე მეტად სამური კი თავისუფალი სამენარმეო გარემოს ჩამოყალიბებაა აგროსექტორში, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს მეტი და წარმატებული ადგილობრივი წარმოების შექმნას და განვითარებას, სამუშაო ადგილების შექმნას. ტრადიციულად მცირე მენარმეობის ქვეშ იგულისხმება ბიზნესის ფორმა, რომლის საბოლოო მიზანია მოგების მიღება.

საქართველოს მთავრობას გათვითცნობიერებული აქვს რა მცირე ბიზნესის განვითარების მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების საქმეში, აქტიურად უწყობს ხელს და სპეციალური პროგრამების გამოყენებით ასტიმულირებს მცირე ბიზნესის (მენარმეობის) განვითარებას. ამ მხრივ საყურადღებოა “სასოფლო სამეურნეო პროდუქტების გადამამუშავებელი საწარმოების თვითდაფინანსების”. პროექტი, რომლის განხორციელებაც სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ დაიწყო 2013 წლის მარტიდან. პროექტის მიზანს წარმოადგენს საქართველოს ყველა რეგიონში ახალი სასოფლო-სამეურნეო საწარმოს შექმნა, რომელიც ბიძგს მისცემს ქვეყნის რეგიონებში ეკონომიკის გამოცოცხლებას და მათ შემდგომ განვითარებას. პროექტის მთლიანი ბიუჯეტი 30 მილიონი აშშ დოლარია. აქედან 15 მილიონი არის კომერციული ბანკების წილი, სახელმწიფოს წილი მთლიანი თანხიდან 12 მილიონია, ხოლო დარჩენილი 3 მილიონი, ბენეფიციარების თანამონაწილეობის თანხა იქნება. პროექტის ფარგლებში უნდა შეიქმნას დაახლოებით 50 საწარმო იმ რაიონებში, რომლებიც მთავრობის დადგენილებით არის მითითებული. (სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების გადამამუშავებელი საწარმოების თანდაფინანსების პროექტი დაიწყო. საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, აღნიშნულ პროექტთან ერთად, 2013 წლის მარტის თვიდან წარმატებით ახორციელებს “შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტს”, რომელიც მიმართულია სოფლად მიკრო და მცირე საწარმოების განვითარების ხელშეწყობისათვის, რომლებიც ორიენტირებულნი იქნებიან საექსპერტო პროდუქციის წარმოებაზე.

საქართველოში მცირე მენარმეობის განვითარების საქმეში წინგადადგმული ნაბიჯია მთავრობის ახალი ინციატივა, 2014 წლის 1 ივნისს დაწყებული ახალი პროგრამა “წარმოე საქართველოში”. როგრამის კოორდინატორია საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან ერთად. მის მიზანს წარმოად-

გენს წარმოებაზე ორიენტირებული ინდუსტრიების განვითარების ხელშეწყობა, მენარმე სუბიექტების მხარდაჭერა, მათი კონკურენტუნარიანობის ზრდა, თანამედროვე ტექნოლოგიებზე ხელმისაწვდომობა. პროგრამის მთლიანი ბიუჯეტი შეადგენს 46 მილიონ ლარს, მათ შორის სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის წარმოება-გადამუშავებაზე მოდის 30 მილიონი ლარი, ინდუსტრიული პროდუქციის წარმოებაზე - 16 მილიონი ლარი. (სახელმწიფო პროგრამა “ანარმოე საქართველოში”) პროგრამის ფარგლებში შექმნილ მცირე საწარმოებს სახელმწიფო მხარდაჭერის კუთხით სთავაზობს სამ კომპონენტს, რომელიც მოიცავს ფინანსურ ხელშეწყობას, ინფრასტრუქტურის მხარდაჭერას და საკონსულტაციო მომსახურებას. ფინანსური კომპონენტი მოიცავს: კრედიტის პროცენტის თანადაფინანსებას პირველი ორი წლის განმავლობაში 10%-ის მოცულობით, გირაოს დაზღვევას-კრედიტის მოცულობის 30 %-ისა 2-4 წლის განმავლობაში. ინფრასტრუქტურის მხარდაჭერა მოიცავს სახელმწიფოს საკუთრებაში არსებული უძრავი ქონების გადაცემას უსასყიდლოდ. საკონსულტაციო მომსახურება მოიცავს ბენეფიციარებისათვის ტრენინგების დანერგვაში დახმარების განევას. ასევე ინოვაციებს და თანამედროვე ტექნოლოგიების მოძიება-დანერგვას. გაცემული სესხის მოცულობის საპროცენტო განაკვეთები მერყეობს: 150000 აშშ დოლარიდან 5000000 ათას აშშ დოლარამდე-13 % (თანადაფინანსება -10 %) 500001 აშშ დოლარიდან ზემოთ 11 % (თანადაფინანსება 10 %).

მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებაში ქვეყნის წინაშე ახალ პერსპექტივებს სახავს 2014 წლის 27 ივნისს მთავრობის მიერ ევროკავშირთან ასოცირებისა და თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ გაფორმებული ხელშეკრულება, რომელიც სექტემბრის თვიდან შევიდა ძალაში. ევროკავშირთან თავისუფალი ვაჭრობის შესაძლებლობა დიდი სტიმულია ქვეყანაში ექსპორტზე ორიენტირებული მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის. ამასთან ევროკავშირთან ასოცირების შედეგად შესაძლებელი გახდება ევროპული ეკონომიკური პოლიტიკის მოდელთან მიახლოება და მისი პრინციპების დანერგვა ქართული ეკონომიკის რეალობაში. თუ გადავხედავთ ევროკავშირის “მცირე ბიზნესის აქტის” (A “Small Business Act” (SBA)2008) პრინციპებს და მათ საფუძველზე შევადგენთ საქართველოში მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობისათვის გატარებული ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებებს, შესაძლებელია ვაღიაროთ, რომ საქართველოში მნიშვნელოვანი ნაბიჯები იქნა გადადგმული ბიზნეს-გა-

რემოს ლიბერალიზებისაკენ, რომელიც მიღწეული იქნა რეგულაციური პრაქტიკის გამარტივებით, თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეწყობით და აქტიური საპრივატიზაციო პოლიტიკის გატარებით, ხოლო კორუფციასთან ბრძოლის ეროვნული სტრატეგიის განხორციელებით მნიშვნელოვნად გაჯანსაღდა ქვეყანაში ბიზნეს გარემო. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ გარემოს გაუმჯობესების ღონისძიებები შემუშავებული და გატარებული იქნა ზოგადად ყველა საწარმოსთვის. მაგრამ უნდა ვაღიაროთ, რომარ არსებობს ადგილობრივ დონეზე მენარმეობის ან ინციატივების მხარდაჭერი მექანიზმები. ეწარმისათვის რისკების შედეგად გამოწვეული ზარალის თავიდან აცილების ყველაზე გავრცელებული საშუალებაა დაზღვევა, თუმცა სამწუხაროდ ეს სფერო საქართველოს სოფლის მეურნეობაში ნაკლებადაა განვითარებული.

შეიქმნა მცირე ბიზნესის ხელშეწყობის სააგენტო. 2015-2017 წლებში ამ მიმართულებით 150 მლნ ლარია გამოყოფილი. ამ სამი წლის განმავლობაში ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ქვეყანაში 5 ათასი პროექტის განხორციელებას და 30 000 სამუშაო ადგილის შექმნას გეგმავს.

საქართველოს ხელისუფლებამ მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით შემდეგი სამი მთავარი საკითხი უნდა გადაჭრას:

1. მცირე მენარმეობის წახალისება
2. მცირე მენარმეთა სწავლება
3. მცირე მენარმეების დახმარება გაყიდვებში.

და ბოლოს, დასკვნის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს ახალმა ხელისუფლებამ, რომელიც მცირე ბიზნესის განვითარებასთან დაკავშირებით მრავალი გადაუჭრელი პრობლემის წინაშე აღმოჩნდა, დროული პრიორიტეტული ნაბიჯები გადადგა პრიორიტეტული დარგის — სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების სტიმულირებისათვის, იაფი კრედიტის ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად. ამჟამად, ქვეყნის დღის წესრიგში დგას მცირე მენარმეობის ეფექტიანობის ზრდაზე ფოკუსირებული პოლიტიკის გადაუდებელი განხორციელების საჭიროება ევროკავშირის მოთხოვნათა შესაბამისად, რაც ხელს შეუწყობს სამომავლოდ ცოცხალურ-ეკონომიკურ პრობლემათა გადაწყვეტას და ევროინტეგრაციის პროცესის დაჩქარებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია
2. “შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტის” შედეგები
3. სახელმწიფო პროგრამა “ანარმოე საქართველოში”